

Zato tko bi htio objektivno odsjeći, da li je naš g. prevodilac doista „izvrstan poznavalac hrvatskoga jezika“,⁶ trebao bi, da se obazre po njegovim bilješkama. Isporegivanjem njegovijeh bilježaka sa njemačkim izvornicima u Alliolli-a i Loch-Reischla (od prilike 90% svih bilježaka; ostale su uzete iz Škarića, Arndta itd.) mogla bi se odrediti n. pr. njegova vještina u zaodijevanju njemačkih misli u hrvatsko ruho, i prosuditi, koliko mu je uspjele razne germanizme zamijeniti našom narodnom frazom.

Spomenuću ipak, da sam s obzirom na hrvatski jezik bilježaka u I. Mojs. 15, 10 bilj. (3) našao, gdje on za imenicu „golub“, upotrebljava kajkavski plural „golubi“ mj. „golubovi“. U istoj bilješci, nastavljajući svoj izvještaj, veli on, da se „golubi i grlice“ kao slike bezazlenosti nijesu cijepali. Da se ptice „cijepaju“ ili „ne cijepaju“ to se može čuti možda u pučkom govoru među Slovencima (Kranjcima), ali u svih Hrvata (i Kajkavaca) upotrebljava se glagol „cijepati“ samo za „drva“; najviše, ako se još kaže u poslovici za „dlaku“, da se cijepa na četvoro. Za „ptice“ služe se Hrvati izrazom: „rasijecati ili rasjeći“; pa tako imade i sam naš prevodilac u tekstu svoga prijevoda (r. 10), gdje ga za ruku vodi Daničić itd.

Ipak mu na koncu s hrvatske jezične strane u pohvalu ističem, da sam i u tekstu i u bilješkama opazio trud, što ga je uložio studirajući Ivekovičev rječnik, ali to nije dovoljna kvalifikacija, da si netko odmah preduzme prevoditi sv. Pismo. Treba i drugim stvarima dokazati, da je čovjek tome poslu dorasao. Biće sada dobro, da si naš g. prevodilac još jedamput pročita, što je prošle godine izvolio napisati u „Kat. Listu“ navlastito u br. 26.

Dr. Ante Sović.

Sveto evanđjelje G. N. Isusa Krista i Djela Apostolska. Sarajevo. Naklada Kaptola Vrhbosanskoga 1912.

Novi zavjet je knjiga života za sve narode i za sva vremena. Zato je ugledni i zaslužni Vrhbosanski Kaptol dobro učinio, što je izdao pučko izdanje Evanđelja i Djela Apoštolskih.

Citajući katolički hrvatski narod sv. Evanđelje, osvježit će i učvrstit će se u nauči, koju čuje na nedjelju i blagdane iz ustiju dušobrižničkih. Citajući Djela Apoštolska razvit će se u njem katolički ponos promatranjem zamjernih djela, koja učiniše sv. Apostoli okrijepljeni Duhom svetim na slavu Boga trojednoga, a za raširenje i jedinstvo crkve Kristove.

Tako će u mnoge duše porasti ljubav prema Gospodinu i svetoj Crkvi njegovoj, te će mnoge naše hrvatske kuće postati male crkve. Da su Kaptol i prevodioci uspjeli, vidi se po velikoj progji naše knjige.

Megjutim nijedno ljudsko djelo nije savršeno. Zato bit ću slobodan prema želji prečasnih izdavača da upozorim na neke, po mom sudu, nedostatke.

Moje primjedbe odnose sa a): na prijevod b): na bilješke.

A. Prijevod.

Prijevod je općenito dobar. Samo poželjno je, da se gospodin prevodilac u napredak što više osvrće na izvorni tekst. Uz to ne svigaju mi se neke riječi, koje nemaju u nas gragjanskoga prava kao n. pr. mui-vani otac, tvrgja srca, domašnji smak, sungjer itd.

A sad da ogledamo pojedine knjige!

Sv. evanđjelje po Mateju.

U 2, 1.: „Za vrijeme Heroda“ tačno: „u danima“. (*ἐν ἡμέραις*).

U 2, 2.: „jer smo vidjeli . . . i došli smo“ treba da je aor.: „vidjesmo i dogjosmo“. (*εἶδομεν καὶ ἦλθομεν*.)

U 2, 6.: „koji će vladati“ treba da je: „koji će pasti“ (*ὅστις ποιμανεῖ*).

Proroci zovu Spasitelja pastirom. Gospodin sam zove se dobrim pastirom. Istočni narodi nazivlju vladare pastirima naroda (*ποιμένες λαῶν*).

U 2, 11.: „i poklekavši“ tačno: „i padavši“ (*πεσόντες*) Vulg.: procidentes, tako i Arndt. Padavši (*πεσόντες*) bolje nam predočuju formu

⁶ Isp. bilj. 5. u II. broju „B. Smotre“ o. g.

istočnoga klanjanja. U istom retku: ... „i otvorivši dare svoje“ tačno: blago svoje (*θησαυροὺς αὐτῶν*) Vulg.: apertis thaesanris suis; isto i Arud; *θησαυροὺς* 1.) repositorium loculi seu cista res pretiosas continens. Mt. 2, 11. Zorell: Novi Testamenti Lexicon Graecum p. 254. U istom retku: „darivaše“ ga tačno: „izniješe“ (*προσήνεγκαν*; Vulg.: obtulerunt).

U 2, 16.: ... „koje je doznao od mudraca“ tačno: „tačno (marljivo) ispita“ (dozna (*ἠκρίβωσεν*) *ἀκριβῶς* aor: *ἠκρίβωσα*, accurate nosco, diligenter investigo. Zorell l. c. p. 24.

U 2, 22.: „opomenut u snu“ tačnije: pošto mu je u snu objavljeno“ ili poučen od Boga. (*χρηματισθεῖς*; tako i Arndt i Pözl; *χηματίζομαι*, mihi aliquid divinitus dicitur; divinitus in somno edoctus Mat 2, 22. Zorell, l. c. p. 625.)

U 3, 1.: „u ono pak doba“ tačno: „u onim pak danima“ (*ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις*; Vulg.: in diebus autem; Arndt: in jenen Tagen.)

U 3, 9. nije prevedena rečenica: *καὶ μὴ δόξητε*; (Vulg.: et ne velitis dicere; Pözl: *δοκέω*: opinor mihi licere vel me oportere aliquid facere et hanc ideam sequor, in animum induco Mt 3, 9. Zorell l. c. p. 140.)

U 3, 15.: „treba ispuniti“ tačnije: „dolikuje, da se ispuni“ (*πρέπον ἐστιν*; Vulg.: decet...; Arndt jednako).

U 4, 6.: „... spusti se dolje“ tačnije: „... baci se dolje“ (*βάλε σεαυτὸν*; Arndt: stürze dich hinab). U istom retku: „na rukama će te nositi“ tačnije: „na ruke će te dići“ (na ruke će te uzeti, *ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσιν σέ*; Vulg.: In manibus tollent te).

U 4, 22.: ... i oca treba dodati: svojega (*πατέρα αὐτῶν*.)

U 5, 26.: ... „ne ćeš izići odanle, dokle ne vratiš posljednji dinar“ treba da je: ... posljednji filir. Čudim se, što prevodilac zamjenjuje dinar sa quadransom (... *ὡς ἂν ἄποδῶς τὴν ἑσχάτην κοδράντην*; Vulg.: ... novissimum quadrantem; tako Arndt i Pözl jednako prevode: Vuk: dok ne daš do posljednjega dinara; *κοδράντης* lat. quadrans nummus Romanus, quarta pars assis; *ἀσάριον* = 1 pfenige = 1/35 centimes. Zorell l. c. p. 308.; cfr.: Kortleitner, *Archaeologiae Biblicae Summarium* p. 257.) Gospodin ovdje ističe, da onaj, koji se nije izmirio s bližnjim u ovome svijetu, ne će izići iz tamnice na drugom svijetu, dok se potpuno ne očisti; dok potpuno sav dug ne podmiri; dok potpuno ne zadovolji; dakako, ako je kadar ondje zadovoljiti; prema tomu, dali je srdžba na bližnjega imala karakter lahkoga ili teškoga grijeha. Dakle prema etimologiji riječi i kontekstu rečenice ima biti: filir a ne dinar.

U 5, 28.: ... „koji pogleda na ženu te je poželi“ treba da je finalno: „da je poželi“ (*πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι*; Vulg.: ad concupiscendam eam; jednako Arndt i Pözl; *πρός*: de fine obtento s. eventu secuto; *ὥστε* ita ut, adeo ut. Zorell l. c. 487.) Prema tomu misao je: tko pogleda na ženu tako, da je peželi t. j. tko je promatra sa grijешnom požudom.

U 5, 42.: „i ko hoće da mu uzajmiš, ne suzbij ga!“ tačnije: „ne odvрати se!“ (*μὴ ἀποστραφῆς*; Vulg.: ue avertaris; jednako Arndt.

U 6, 7.: „A kad se molite, ne govorite mnogo“ tačnije: ... „ne brbljajte“ (tašte riječi ne ponavljajte; *βαταλογῆσητε*; Pözl: plappert nicht; *βαταλογῆω* vane et insipienter semper eadem repeto, blatero, garrio. Zorell l. c. p. 94.)

U 6, 23.: „ako li se oko tvoje pokvari“, treba da bude: „ako li je oko tvoje zlo“ (*ἐάν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ*; Vulg.: oculus nequam; jednako Arndt.)

U 6, 32.: ... „otac vaš“ treba dodati: „nebeski“ (*ὁ οὐράνιος*).

7, 6.: ... „vrativši se ne rastrgnu vas.“ tačnije: ... okrenuvši se t. j. oborivši se na vas (*στροφέντες*; Vulg.: et conversi; jednako Arndt i Pözl; *στρέψω* pass: me verito versum eum quem aggrediar. Zorell l. c. p. 534.)

U 7, 22.: ... „nijesmo li prorokovali... izgonili... tvorili“ tačno: ... „ne prorokovasmo li... izgonismo... tvorismo“ (*ἐπροφητεύσαμεν ἐξεβάλομεν ἐποίησαμεν*.)

U 7, 24.: ... koji sazida na „kameni“ tačno: ... „na pećini (ἐπι τῆν πέτραν. Vulg.: super petram; jednako Arndt. Jednako treba da je pod konac 7, 25.

U 9, 18.: ... „pokloni mu se“ tačno: ... „klanjaše mu se“ (προσκύνη; Vulg.: adorabat eum.)

U 10, 5.: ... „rekavši“ tačno: „govoreći“ (λέγων; Vulg.: dicens.

U 10, 28.: ... „baciti u pakao“ tačno: ... „pogubiti (upropastiti) u paklu“ (ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ; Vulg.: perdere in gehennam; jednako i Pözl.)

U 11, 4.: ... „što ste čuli i vidjeli“ tačno: „što čujete i gledate“ (ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε).

U 12, 25.: ... „razdijeljen u sebi propast će“ tačno: ... „ne će stajati“ (t. j. ne će se uzdržati; οὐ σταθήσεται; Vulg.: non stabit; Arudt: wird heinen Bestand haben; Pözl: wird nicht bestehen).

U 13, 1.: ... „sjede“ tačno; „sjegjaše“ (ἐκάθητο; Vulg.: sedebat).

U 13, 19.: ... „to je kraj puta posijano“ tačno: „taj je kraj puta posijan“ (οὗτός ἐστιν ὁ παρά τὴν ὁδὸν σπαρείς; Vulg.: hic est qui super viam seminatus est; tako i Pözl.

U 13, 20.: „a na kamenu posijano“ tačno: „a ko je posijan na kamenitom, taj je (ὃ δὲ ἐπὶ τῇ πετρῶδῃ σπαρείς, οὗτός ἐστιν; Vulg.: qui super petram seminatus est).

U 13, 22.: „A posijano u trnje to je“ tačno: „A ko je posijan u u trnje“ (ὃ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν; Vulg.: qui autem seminatus est in spinis, hic est.

U 13, 23.: „A posijano na dobroj zemlji, to je“ tačno: „A ko je posijan na dobroj zemlji, taj je“ (ὃ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς, οὗτός ἐστιν; qui vero in terram bonam seminatus est, hic est.) Sjeme se identificira sa čovjekom. Što se dogagja sjemenu na različitom tlu, to se dogagja riječi Božjoj kod raznih ljudi.

U 15, 1.: ... „i pristupiše“ tačno: ... i pristupe (προσέρχονται).

U 16, 1.: ... „kušajući ga iskašu“ tačno: ... „iskaše“ (ἐπιζητήσαν).

U 17, 19.: ... „za nevjerstvo vaše“ tačnije: ... radi slabe vjere vaše (διὰ τὴν ἀλογοπιστίαν ὑμῶν B).

U 18, 1.: ... „ko je“ treba dodati: „dakle“ (ἄρα). Ovdje je taj adverb znamenit. Učenici su opazili, da je Gospodin često odlikovao Petra. Iščekivali su, da će doskora doći kraljestvo Mesijansko, a nisu još jasno upoznali njegov duhovni karakter.

U 18, 6.: ... „bolje bi mu bilo, da se objesi kamen vodenični“ tačno: ... „mlinski kamen, koji vrti magare...“ (μύλος ὀνικός; Vulg.: mola asinaria; cfr. Dr. Vimer: Istočni običaji i sv. Pismo III. Kruh p. 37.

U 20, 17. nije prevedeno: „ἐν τῇ ὁδῷ“ (na putu).

U 20, 18.: „idemo u Jerusalem“ tačno: „uzlazimo u Jerusalem“ (ἀναβαίνομεν; Vulg.: ascendimus; tako i Arndt).

U 21, 8.: „a ljudi mnogo“ tačno: „a veoma mnogo ljudi (ὃ δὲ πλείστος ὄχλος; Vulg.: plurima autem turba).

O 21, 46.: „i gledahu da ga uhvate“ tačno: „tražeći da ga uhvate“ (ζητοῦντες; Vulg.: quaerentes; tako i Arudt).

U 22, 8.: ... „ne biše dostojni“ tačno: ne bijahu... (οὐκ ἴσαν).

U 22, 18.: „A razumjevši Isus lukavstvo njihovo“ treba da je: „A upoznavši Isus zlobu njihovu“ (γνοὺς... πονηρίαν αὐτῶν; Vulg.: cognita nequitia eorum; tako i Arndt; πονηρία; malitia, pravitas). Zorell l. c. 475.

U 24, 36.: iza: „ni angjeli nebeski“ treba dodati: „ni sin“ (οὐδὲ ὁ υἱός).

U 26, 58.: „sjede sa slugama“ tačno: „sjegjaše“ (ἐκάθητο; Vulg.: sedebat).

U 26, 59.: ... „sav zbor“ jasnije: „i sve vijeće“ (καὶ τὸ συνέδριον ὅλον; Vulg.: et omne consilium; Arndt: und der gesammte Rath).

U 27, 9.: ... „kojega su kupili od sinova Israelovih“ tačno: ... „kojega ucijeniše od sinova Israelovih (ὃν ἐτιμήσαντο; Vulg.: quem appretaverunt; tako i Arudt; τιμάω, aestimo, taxo; med. aestimo seu taxo aliquem vel aliquid quanti pretii mihi sit. Zorell l. c. p. 568.).

Sv. evanđelje po Marku.

U 1, 15.: ... „izigje vrijeme“ jasnije: „Izvršilo se vrijeme“ (*πεπληρωται*; Vulg.: impletum est; tako i Arndt; Izvršilo se vrijeme Bogom odregjeno, da se pojavi Spasitelj).

U 1, 38. iza: „hajdemo“ treba dodati: drugamo (*ἀλλαχοῦ*; B. C.

U 3, 21.: ... „da je pobjesnio“ zgodnije: da je pomahnitao.

U 4, 6.: „a kad sunce izagje, uvenu“ tačno: „a kad ... od vrućine izgori“ (*εκαυμαίσθη*; Vulg.: exaestuavit; *ναυμαίζω* aor. P, *εκαυμαίσθη*, aestu aduro, calore crucio vel comburo. Zorell l. c. p. 299.).

U 4, 34.: ... „a na samo kazivaše“ tačnije: ... „razjašnjivaše“ (tumačio je; *ἐπέλεν*; Vulg.: disserebat; Arndt: legte alles aus; *ἐπιλόω*, rem obscuram dilucido, interpretor. Zorell l. c. p. 209.).

U 5, 13.: ... „i svinje navalise“ tačno: ... „i čopor“ (krd) (*ἡ ἀγέλη*; Vulg.: grex praecipitatus est; tako i Arndt).

U 5, 39.: ... „šta ste uzavreli“ tačnije: ... „što ste nemirni“ (*τι θορυβεῖσθε*; Vulg.: quid turbamini; *θορυβέω* pass. per eventum aliquem animo perturbor. Zorell l. c. p. 255.)

U 5, 43.: ... „i zaprijeti im vrlo“ treba da je: ... „i zapovjedio im je“ ... (*διεστείλατο*; Vulg.: praecepit; tako i Arndt; *διαστέλλω*; med.: accurate definio, moneo, exigo, praecipio. Zorell l. c. p. 130.)

U 6, 26.: „i zabrinu se kralj“ tačnije: i veoma žalosti se ... (*περίλυπος γενόμενος*; Vulg.: contristatus est; tako i Arndt; *περίλυπος*, valde tristis. Zorell l. c. p. 447.).

U 6, 26.: ... „ne htjede je žalostiti“ tačno: „ne htjede je odbiti“ (*ἀθνήσαι ἀθνεῶ*, abrogo; precantem s. rogantem aversor. Zorell l. c. p. 13 et 14.).

U 6, 45.: ... „dok on otpusti“ tačno: ... „dok sâm otpusti“ (*αὐτός*; Vulg.: ipse).

U 7, 1.: „I skupiše se“ tačno: I skupe se (*καὶ συνάγονται*; Vulg.: et conveniunt). Markovo evanđelje odlikuje se dramatskom živahnosti, zato rado upotrebljava prezent historički.

U 7, 27.: ... „hljeb od djece i baciti psima“ tačnije: ... baciti psima ... (*καὶ τοὺς κνῆριους βαλεῖν*; Fonck: und es den Hündlein hinzuwerfen). Istočnjacima bio je pas slika za sve, što je odvratno i omraženo. Židovi prezirno nazivali pogane psima Muslimani još danas često kršćane pogrguju tim imenom. Gospodin služi se ovdje ovom slikom, da istakne prvenstvo židova pred poganima; a oštrinu slike ublažuje diminutivnom formom *κνῆριον*; Fonck: Die Parabeln des Herrn p. 304.—313.).

U 7, 29.: ... „izigje“ ... tačnije: ... „izašao je“ (*ἐξελήλυθεν*).

U 7, 36.: „zaprijeti im“ ... tačnije: „zapovjedi im“ (*καὶ διεστείλατο* ... Vulg.: praecepit illis).

U 7, 36.: ... „zabranjivaše“ tačno: ... „zapovijedaše“ (*διεστέλλετο*; Vulg.: praecipiebat).

U 8, 22.: ... dogjoše ... dovedoše ... moljahu; treba da je prez. histor.: dogju ... nose ... mole (*ἔρχονται ... φέρουσιν ... παρακαλοῦσιν*).

U 8, 25.: na oči treba dodati: njegove (*ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ*; Vulg.: super oculos eius. U istom retku: ... „vidje sve dobro“ tačnije: ... „sve jasno (sjajno)“ (*τηλαγῶς*; Vulg.: clare; *τηλαγῶς*, splendorem longe spargens, eminus et clare. Zorell, l. c. p. 566.).

U 12, 14.: prema orig. tačno: dali je dopušteno cesaru dati porez ili ne? da damo, ili da ne damo? (*δώμεν ἢ μὴ δώμεν*).

U 12, 15.: „znajući njihovo lukavstvo“ treba da je: „licemjerje“ (*τὴν ὑπόκρισιν*).

U 12, 33.: ... „paljenica i darova“ treba da je: „paljenica i žrtava“ (*θυσίῳν*; Vulg.: et sacrificiis; tako i Arndt).

U 13, 8.: ... „početak stradanju“ tačnije: ... „početak boli“ (*ἀρχὴ ὠδίνων*; Vulg.: initium dolorum; tako i Arndt; *ὠδὴς ἴνος*; dolor mulieris parturientis; quivis vehemens dol-

Zorell l. c. p. 636.).

U 15, 24.: ... „razapeše, razdijeljiše“ ... tačno: ... „razapnu, razdijele“ (*στανρωδουν, διαμεριζονται*).

U 15, 45.: ... „da de“ tijelo tačno: ... „darova“ (*ἐδωρήσατο*; Vulg.: ... donavit; Arndt: schenkte er; *δωρέω* in N. T. solum med. *δωρέομαι*, dono, largior. Zorell l. c. p. 147.

Sv. evanđjelje po Luki.

U 1, 5.: „U vrijeme Heroda“ tačno: „U danima“ (*ἐν ταῖς ἡμέραις*; Vulg.: diebus).

U 1, 6.: ... „i življahu“ tačno: „stupajući“ (*πορευόμενοι*; Vulg.: incedentes; Arndt: und wandelten; jednako prevodi Innitzer: Kommentar zum Evangelium des heiligen Lukas; Fillion: marchant).

U 1, 7.: ... „a oboje bijahu već stari“ tačno: ... „a oboje bijahu prevalili (poodmakli) u danima svojim“ (... *προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν*; Vulg.: ... processissent in diebus suis; jednako Arndt i Innitzer; et que tous deux, étaient avancés en âge; Fillion: Evangile selon s. Luc).

U 1, 8.: ... „po redu svojem“ tačno: „po redu odjela svojega“ (... *ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ*; Vulg.: in ordine vicis suae; Arndt: nach der Ordnung seiner Reihe; Innitzer: nach der Ordnung seiner Priesterklasse; Fillion: selon le rang de sa famille; *ἐφημερία* classis sacerdotum vel levitarum in singulas hebdomades officio sacerdotali fungens. Zorell l. c. p. 233.).

U 1, 18.: ... „ja sam stari žena je moja vremenita“ tačno: ... „i žena je moja prevalila (poodmakla) u danima svojim“ (*προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς*; Vulg.: processit in diebus suis; jednako Arndt i Innitzer; Fillion: est avancée en âge).

U 1, 57.: „A Elizabeti dogje vrijeme“ tačno: ... „ispuni se vrijeme“ (*ἐπλήσθη ὁ χρόνος*; Vulg.: impletum est tempus; jednako Innitzer i Fillion: le temps ... s' accomplit).

U 1, 59.: ... „pozvaše ga“ tačno: ... „nazivahu ga“ (*ἐκάλουν*; Vulg.: vocabant).

U 2, 26.: „I njemu bješe Duh Sveti kaza o“ tačno: ... „njemu je objavio“ (*ἦν αὐτῷ κεκηρηματισμένον*; jednako Arndt i Innitzer).

U 1, 75.: „dok smo god živi“ tačno: „u svim našim danima“ (*πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν*. Vulg.: omnibus diebus nostris; jednako Arndt i Fillion: tous le jours de notre vie).

U 1, 80.: „dok se ne pokaza“ tačno: „do dana, dok se ne pokaza“ (*ἕως ἡμέρας ἀναδείξῃς αὐτοῦ*; Vulg.: usque in diem ostensionis suae; jednako i Arndt: bis zum Tage, da er sich zeigen sollte).

U 2, 1.: „u to pak vrijeme“ tačno: „A u onim danima“ (*ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις*; Vulg.: diebus illis; jednako Arndt; Innitzer i Fillion: or il arriva qu'en ces jours-la).

U 2, 2.: ... „za vladanja Cirinova“ tačno: ... „kad je upravljao“ (*ἡγεμονεῦοντος*; Vulg.: a praeside; Arndt: durch Cyrinus, den Statthalter *ἡγεμονεῦω*; praeo; belli dux sum; provinciae imperii praesum; Zorell l. c. p. 242. — upravljati, regieren, leiten, rego; — vladati: herrschen dominor¹⁾).

U 2, 32.: ... „svjetlost, da rasvijetli neznabošce“ tačno: ... „za otkrivenje neznabožaca“ (*εἰς ἀποκάλυψιν*; Vulg.: ad revelationem).

U 2, 42.: ... „pogjoše u Jerusalem“ tačno: ... „uzigjoše u Jerusalem“ (*ἀναβαινόντων*; Vulg.: ascendentibus illis; jednako i Arndt). Prve dvije glavne Lukinog evanđelja obiluju hebraizmima.

U 3, 5.: „sve doline neka se ispune, i sve gore i bregovi neka se slegnu“ treba da je singular: svaka dolina itd. *πάσα φάραξ*; Vulg.: omnis vallis; jednako Arndt; Innitzer i Fillion).

U 3, 8.: ... „i ne govorite“ tačno: ... „i ne započnite govoriti u sebi“ (*καὶ μὴ ἀρξῆσθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς*; Vulg.: et ne cooperitis; jednako Arndt; Innitzer i Fillion: et ne commencez pas par dire).

U 4, 20.: „I zatvorivši knjigu“ tačno: „I smotavši knjigu“ (*καὶ πτύξας τὸ βιβλίον*; Vulg.: et cum plicnisset. Arndt: und er rollte das Buch

¹⁾ Iveković-Broz, Riječnik Hrvatskoga jezika, p. 654. 729.

zu; Innitzer: und er legte das Buch zusammen; Fillion: Et lorsqu'il eut replié le livre; *πίπτω* aor. *ἔπτυσα*: plico, convolvo: *βιβλίον* L 4, 20. Zorell l. c. p. 501.).

U 4, 36.: ... što je to ... tačno: ... kakova je to riječ (*τις ὁ λόγος οὗτος*; Vnlg.: quod est hoc verbum; jednako Arndt i Innitzer; ... eos id praeprimis admiratione prosequi quod uno verbo daemonem eiecerit ... Knabenbauer, Commentarius in Evangelium secundum Lucam p. 200.).

U 4, 44.: „po zbornicama Galilejskim“ ispravnije čitanje prema: **X** B. C L, Q. po zbornicama Judejskim.

U 7, 1.: „A kad svrši ove riječi svoje“ tačno: „a kad napuni svim riječima svojim uši naroda“ (*ἐπειδὴ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ὄρηματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ*; Vulg.: cum autem impleisset... in aures plebis; jednako Arndt).

U 8, 23.: ... „A dok igjahu“ treba da je: ... „A dok oni plovili“ (*πλεόντων δὲ αὐτῶν*; Vulg.: et navigantibus illis; jednako Arndt i Fillion: Pendant qu'ils naviguaient).

U 8, 24.: ... „učitelju“ tačno: učitelju, učitelju, (*ἐπιστάτα ἐπιστάτα*).

U 8, 24.: ... „zaprijeti vjetru i valovima“ tačno: „valovima morskim“ (*καὶ τῇ κλύδωνι τοῦ ὕδατος*; Vulg.: tempestatem aquae; *κλύδων, ὠνος, ὁ Fluctus sen Fluctuatio maris*. Zorell l. c. p. 307.).

U 8, 26.: „I igjahu“ tačno: „I otploviše“ (*καὶ κατέπλευσαν*; Vulg.: et navigaverunt; jednako Arndt).

U 8, 56.: „I divljahu se“ tačno: „I diviše se“ (*καὶ ἐξέστησαν*).

U 9, 33.: ... „ne znajući što govoraše tačno: ... „što govori“ (*ὃ λέγει*).

U 9, 51.: ... „on namjери čvrsto“ misao je sasvim korektno izrečena; no treba zadržati hebraiz.: (obrnu; okrenu) lice svoje upravi (*τὸ πρόσωπον ἐστῆρισεν*; et ipse faciem suam firmavit; Arndt: wandte er sein Angesicht; Innitzer: wandte er sein Angesicht darauf hin; Fillion: il affermi son visage; *στῆρίζω τὸ πρόσωπόν μου*, faciem meam aliquo dirigo, consilium capio, in animo mihi est. Zorell l. c. p. 531.).

U 9, 53.: ... „jer je namjerio“ tačno: ... „jer lice svoje bijaše okrenuo (upravio), da ide ...“ (*ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν*; Vulg.: quia facies eius erat; Arndt: weil sein Angesicht ... gerichtet war; Innitzer jednako prevodi; Fillion: qu'il avait l' aspect).

U 10, 1.: „A po tom izabra“ tačno: ... „postavi“ (*ἀνέδειξεν*; Vulg.: designavit; jednako Arndt i Innitzer; Fillion: designai).

U 10, 19.: ... „da stajete na zmije“ tačnije: ... „da stajete gazeći na zmije“ (*τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρον*; Vulg.: calcandi supra serpentem; *πατέω*: pedibus calco, conculco. Zorell l. c. p. 437.).

U 12, 14.: ... „ko je mene postavio ... kmetom nad vama?“ Čudim se, da je prevodilac preveo riječ: *μεριστής* (divisor) sa: kmet. U Crnoj Gori može ta riječ označivati: „Schiedsrichter, arbiter“; no naš prijevod izdan je za hrvatske zemlje; a ovdje „kmet“ znači sasvim drugo. Tako n. pr.: u Bosni se zove kmet seljak koji sjedi na tugjoj zemlji i u tugjoj kući²⁾. U Istri i slovenskim zemljama zove se seljak kmetom. Prema tomu ja bih *μεριστής* preveo sa „djelitelj“.

U 12, 29.: ... „i ne brinite se“ tačno: ... „nemojte se visoko uzdizati“ (*μετεωρίζετε*; Vulg.: et nolite in sublime tolli; Arndt; *μετεωρίζω μετέωρος*: in altum sublatus anxius, inquietus, sollicitus; in altum tollo pass. sublimis feror).

U 12, 33.: ... „načinite sebi torbe“ tačno: ... „kese“ (*βαλλάντια*; Vulg.: sacculos; jednako Arndt i Innitzer; *βαλλάντιον*: crumena, marsupium, sacculus. Zorell l. c. 88.).

U 12, 52.: ... „tri na dva, i dva na tri“ treba dodati: razdijelit će se (*διαμερισθήσονται*; Vulg.: dividuntur).

U 12, 56.: ... „kako ne poznajete“ tačno: kako ne smatrate vrijednim da upoznate ili: zašto ne cijenite? (... *πῶς οὐ δοκιμάζετε*;

²⁾ Iveković l. c. p. 539.

Vulg.: quomodo non probatis; jednako: Arndt, Pözl-Innitzer i Fillion: comment n' appréciez vous-point).

U 12, 58.: „da te ne preda sluzi“ tačno: da... nadziratelju (tamničaru; τῷ πράκτορι Vulg.: exactori).

U 13, 10.: „u zbornici“ tačno: „u jednoj zbornici“ (ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν).

U 14, 3. iza: ... „u subotu iscjeljivati“ treba dodati: „ili ne?“ (ἢ οὐ).

U 15, 20.: ... „zagrlj ga i cjeliva“ tačno: ... „i pade oko vrata njegova i cjeliva ga“ (ἐπνεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ; Vulg.: cecidit super collum eius; jednako Arndt i Innitzer, Fillion).

U 16, 11.: ... „u istinom ko će vam vjerovati“ treba da je: „ko će vam istinu povjeriti?“ (τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; Vulg.: quod verum est, quis credet vobis? jednako Arndt, Innitzer i Fillion).

U 16, 16.: ... „i svaki navaljuje, da ugje u njega“ ispravnije: ... „i svaki na njega silom navaljuje“ (πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται; Vulg.: omnis in illud vim facit). Dobro primjećuje Zorell, kako je neosnovano tumačenje mnogih, koji tumače ovu rečenicu kao naš g. prevodilac misleći, da je Gospodin ovdje istakao osobitu revnost ljudi, koji hoće da zadobiju kraljevstvo Božje: pio quodam impetu. No: a) Zar se zbija slušatelji gospodinovi odlikovali tolikom revnosti? cf. Mat 11, 16. 21. b) Da je Gospodin upotrijebio taku metaforu, rekao bi: βιάσασθαι χορή; no Gospodin govori: βιάζεται ἀπαύσους; Zorell l. c. 96.; cfr. Knabenbauer. k Mat 11, 2. i Luk. c) Svi stari prijevodi prevode Mat 11, 12. u neprijateljskom smislu. Naše mjesto L. 16, 16. prevode raznoliko tako: „Arm“: „omnis illud vi opprimat“; „aeth.“: „quavis opprimitur propter illud“; „syr“: „omnis ad illud prerrumpit ut introeat“. Zorell l. c. p. 96.

R 17, 19.: ... „vjera tvoja ti pomože“ tačno: vjera ti je pomogla (σέσωκέν σε).

U 18, 3.: ... „ne daj me suparniku mojemu“ tačno: obrani me od suparnika mojega (ἐκδικήσῃν με ἀπὸ ἀντιδίκου μου; Vulg.: vindica me de adversario meo; jednako Arndt i Innitzer i Fillion: εκδικεω: vindex existo; aterus ius defendo aut repeto. Zorell l. c. p. 168.)

U 18, 5.: ... „i napala na me“ tačno: „i u lice mene udari“ (ne izgrdi; ἴνα μὴ ... ἐποπιάξῃ με; Vulg.: sugillet me; ἐποπιάξω (ἐπάπιον = τὰ ὀπί ὀπα“ pars faciei intra oculos. 1.) in faciem sub oculos caedo. 2.) sensu latiore: male vexo, affigo.

U 18, 8.: ... „naći će vjere“ tačno: „dali će naći vjeru (ἄρα εὐρήσει).

U 18, 36.: ... „zapita“ tačno: pitaše (ἐπιθῆναι; Vulg.: interrogabat).

U 19, 23.: ... „mojega novca dao trgovcima“ tačno: ... dao u mjenjačnicu (ἐπὶ πρᾶπέζαν. Vulg.: ad mensam; Arndt: warum hast du nicht auf Wechselbank gegeben; Innitzer: auf den Wechseltisch; Fillion: n'as tu pas donné à la banque. τράπεζα, mensa; Geldbank; banque. Zorell. l. c. p. 572. 3.; o tim mjenjačnicama cfr.: Fonck: Die Parabeln des Herrn p. 608. 609.)

U 19, 28.: ... „idući“ tačno: „uzlazeći“ (ἀναβαλῶν. Vulg.: ascensus; jednako Arndt i Innitzer).

U 19, 48.: ... sav narod igjaše za njim tačno: sav narod prijanjaše za njega (ἐξεκρέμετο αὐτοῦ; Vulg.: suspensus erat; jednako Arndt, Innitzer i Fillion: ἐκ — κρέμαμαι; pendeo trans: spe, desiderio amore etc. animo suspensus sum; avide sequor aliquem. Zorell l. c. p. 171.

U 21, 26.: i ljudi će pogibati tačno: i ljudi će izdisati ἀποψυχόντων ἀνθρώπων; arescentibus hominibus, ἀπο — ψύχω 1.) exipiro; patior animi deliquium. Zorell, l. c. p. 70.)

U 22, 31.: ... „evo vas ište sotona“ tačno: ... evo... zatraži vas (ἐξήτησάτο; Vulg.:... expetivit vos.)

U 22, 43.: ... „duže se moljaše“ tačno: usrdnije (gorljivije) se moljaše (εκτενεστερον; Vulg.: prolixius; tako i Arndt.

U 23, 10.: ... „i jednako ga tužahu“ tačno: ... i žestoko ga tužahu (εὐτόνωσ; od εὐ τεινω: intente, vehementer. Zorell l. c. p. 232.)

U 23, 53.: „I skide ga^a treba dodati: „obavi ga platnom“ *ἐνετέλιξεν ἀπὸ συνδόνι*; Vulg.: involvit sindone; jednako Arndt i Fillion.

U 24, 30.: „I ugje s njima“ treba dodati: da ostane s njima (*καὶ εἰσηλθεν τοῦ μείναι σὺν αὐτοῖς.*)

Sveto Evangjelje po Ivanu.

U 1, 34.: I ja vidjeh i zasvjedočih tačno: ja sam vidio i zasvjedočio. (*καὶ γὰρ ἑώρακα καὶ μεμαρτόρησα.*)

U 3, 22.: zaustavi se tačno: boravijaše (*διέτριβεν*; Vulg.: demorabatur).

U 4, 38.: gdje se vi ne trudiste, drugi se trudiše tačno: gdje . . . se nije ste trudili, drugi se trudili *οὐχ ὅμεις πεκοπιάνετε ἄλλοι πεκοπιάνουσιν.*)

U 6, 19.: ugledaše Isusa tačno: ugledaju Isusa (*θεωροῦσιν*; Vulg.: vident).

U 6, 24.: ugjoše u lagje tačno: ugjoše u lagjice (*πλοῖαρια*; Vulg.: naviculas).

U 6, 68.: . . . Hoćete li i vi da otidete? tačno: ne ćete li i vi da odete? (nijeste li i vi voljni otići? *μη καὶ ὅμεις θέλετε ἀπάγειν.*)

Gospodin odlučno pozivlje i iste Apoštole, da otidu, ako ne vjeruju, da će biti stvarno i bivstveno nazočan u presv. euharistiji. (Also geradezu eine Einladung zum Gehen, damit der Entschluss zum Bleiben vollen Wert gewann Ruville: Zürich zur heiligen Kirche p. 65.)

U 7, 32.: „I čuše . . . gdje govori“ tačno: . . . gdje mrmlja (*τοῦ ὄχλου γογγίζοντος*; Vulg.: . . . turbam murmurantem; tako i Arndt: *γογγίζω*, gemo, querulus murmuro; clandestinos sermones confero. Zorell l. c. p. 112.

U 8, 19.: . . . „kad biste znali mene; može biti da biste znali i Oca mojega“ tačno: . . . „kad biste znali mene, za cijelo biste znali i Oca mojega. (*εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἂν ᾔδειτε.*)

Irealni oblik: ne vrši se pogodba, pa se ne vrši ni posljedica, za sadašnjost: *εἰ* s impf. — impf. s *ἂν*; *εἰ ἔλεγε* — *ἡμάρτανες ἂν* da govoriš (kad bi govorio, varao bi se); si diceres, errares.

U 8, 22.: . . . „da se ne će sâm ubiti“ tačno: . . . ne će li samoga sebe ubiti? (*μὴτε ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν*; Vulg.: numquid interficiet semetipsum).

U 8, 41.: . . . „mi nijesmo rođjeni od djela grješnoga,“ tačno: . . . mi . . . iz bludnosti (preljube; *ἐκ πορνείας*; Vulg.: ex fornicatione; *πορνεία*: fornicatio, apostasia a vera fide, defectio ab uno vero Deo Jahve ad deos alienos l. 8, 41: non habemus ut tu modo innuisti, alium patrem quam Deum; negamus nos a Deo recessisse vel mores idololatrarum secutos esse Zorell. l. c. p. 476.

U 10, 8.: „Svi, koliko ih god dogje“ treba dodati: „prije mene“ (*πρὸ ἐμοῦ*; ~~Ν~~ A, B, D.)

U 12, 15: sjedeći na magaretu tačno: sjedeći na mladetu magaričinu (*ἐπὶ πῶλον ὄνον*; Vulg.: super pullum asinae.)

Djela Apoštolska.

U 2, 24.: razdriješivši veze carstva smrtnoga tačno: razdriješivši boli smrtna *λύσας τὰς ὀδύνας τοῦ θανάτου.*

U 3, 10.: . . . napuniše se čuda i straha tačno: . . . napuniše se čuda i udivljenja (*θαύμβους καὶ ἐκστάσεως*; Vulg.: impleti sunt stuporé et extasi).

U 3, 13: . . . pred Pilatom tačno: . . . pred licem Pilatovim (*κατὰ πρόσωπον Πειλάτου*; Vulg.: aute faciem Pilati).

U 3, 20.: kao što kad . . . pred Gospodom, . . . koji vam je propovjegen tačno: da kad dogju vremena odmaranja od lica Gospodnjega i došlje onoga, koji vam je postavljen, Isusa Krista, (*ὅπως . . . ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου . . . τὸν προκειρισμένον*; *προχειρίζω* fere semper med. *προχειρίζομαι* aliquem eligi, constituo, destino 3, 20.: Jesum qui vobis constitutus est Messias. Zorell, l. c. p. 498).

U 4, 21. iza: . . . jer svi hvaljahu treba dodati: Boga za (*τὸν θεόν*).

U 4, 28.:... što ruka tvoja i savjet tvoj tačno: što ruka tvoja i odluka tvoja (*καὶ ἡ βουλή*); tako i Arndt: *βουλή*, consilium, decretum, Beschluss, Rathschluss. Zorell, l. c. p. 99.)

U 5, 33.:... „razgnjeviše se“ tačno: ljuto se gnjevili veoma se ljučahu, (*διεπρίοντο*; Vulg.: dissecabantur *διαπρίω*, serra perseco; med. velut dissecor indignatione, velemente irascor Zorrel, l. c. p. 129.)

U 6, 4.:... „A mi ćemo ostati“ tačno: A mi ćemo tvrdo ostati“ (*προσκαρτερήσομεν*; Vulg.: instantes erimus tako i Arndt; *προσ—καρτερεω*; constanter permāneo apud aliquem vel aliquid *τινί* Zorrel, l. c. p. 491.)

U 7, 19.: Ovaj varajući rod tačno:... luka vo varajući rod (*κατασοφισάμενος*; Vulg.: circum veniens; (*κατα—σοφίζομαι*, sophismate circumvenio), dolo decipio. Zorell, l. c. p. 294.)

U 8, 22.:... i moli se Bogu, da ti se oprosti u tačno:... hoće li ti se možda oprostiti (*εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοι*; Vulg.: si forte remittatur; Arndt: ob dir vielleicht... vergeben werden.)

U 8, 26.: ustani i idi u podne tačno:... idi prema jugu (*κατὰ μεσημβρίαν*; Vulg.:... contra meridianum; Arndt: gegen Mittag.)

U 8, 33.:... kad se uzima... tačno:... jer se uzima (*ὅτι αἴρεται*; quoniam tolletur).

U 10, 45.:... izli milost tačno: izlila (*ἐκκέχυνται*.)

U 12, 11.:... Bog posla tačno: ... Gospodin posla (*ὁ κύριος*. Vulg. Dominus;

U 16, 12., ... propovijedajući tačno: boraveći (*διατρέβοντες*; *διατρέβω*, contero; tempus contero transigo, commoror alicubi. Zorell l. c. p. 131.)

U 18, 10.: „da ti šta učini“ tačno: da ti što na žao učini *κακῶσαι σε*; Vulg.: ut noceat te; Arndt; um dir ein Leid zu tun).

U 18, 17.:... „i biše ga“ tačno:... „i bijahu ga“ (*ἔτυπτον*; Vulg.: percutiebant.

U 18, 26.:... „još mu bolje pokazaše“ tačno:... „još mu tačnije izložiše: *ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεοντο*; Vulg.: et diligentius exposuerunt; tako i Arndt: und legten ihm genauer dar.)

U 19, 27.: A bojimo se, da će nam poći u nazadak tačno: I ne samo, da nam prijeti pogibao, da ovaj zanat dogje nazao glas i propadne“ (*ὃ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἔλθειν*; Vulg.: non solum haec periclitabatur nobis pars in redargutionem venire tako i Arndt: (*ἀπελεγμός*: abolitio per redargutionem; *τοῦτο τὸ μέρος*: hoc genus negotii. Zorell l. c. p. 60. et 352.)

U 20, 27.:... „svu volju Božju“ tačno: svu odluku Božju (*πᾶσαν τὴν βουλήν*; Vulg.: omne consilium; tako i Arndt.

U 22, 30.:... i sav zbor jasnije: ... i sve vijeće (*καὶ πᾶν τὸ συνέδριον*... et omne concilium.

U 23, 24.: „i konje pripravite“ tačno: „i marvu pripravite“ (*κτήνη*; Vulg.: iumenta; tako i Arndt: Lasttiere; *κτήνος τὸ 1. possessiones 2. pecora*. Zorell l. c. p. 319.)

U 25, 5.: „koji dakle mogu od vas“ treba da je: koji su dakle ugledni u vama (*ἐν ὑμῖν δυνατοί*; Vulg.: potentes sunt; Arndt: Die... unter euch ermächtigt sind.) *δυνατός*, auctoritate pollens A, 25, 5.: ii inter vos qui auctoritate eminent Zorell l. c. p. 148.

U 25, 11.:... niko me ne može njima predati treba da je: niko... njima... — podariti (*χαρίσασθαι*; Vulg. donare; Arndt: vermag niemand... preiszugeben, Pavao predočuje, kako je postupak Festov nepravedan. Festo ne smije se titrati s glavom nelužnoga čovjeka, niti ga Židovima pokloniti, da zadobije njihovu naklonost.³⁾

U 25, 23.:... „s velikim sjajem“ (*μετὰ πολλῆς φαντασίας*; Vulg.: cum multa ambitione; Arndt: mit grossem Gepränge.)

U 25, 26.: „Ali nemam za nj upravo ništa što da pišem gospodaru“, tačno: „o kom, što da sigurno pišem gospodaru, ne znam“ (*περὶ οὗ*

³⁾ Cr.: Zeitschrift für katholische Theologie, Holzmeister: Der heil Paulus vor dem Richtersthule des Festus III. und IV. Quartalheft 1912.

ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω; Vulg.: de quo quid certum scribam domino, non habeo; tako i Arndt.

U 26, 11:... „i pristajah, kad ih ubijahu“ tačno: ... i protiv njih glasovah (*κατήνευκα ψήφον*; Vulg.: detuli seutactiam, habe ich meine Stimme dazu gegeben; contra eos suffragium tuli) Zorell l. c. 295.)

U 26, 16: ... što ću ti pokazati tačno: što ću ti objaviti. (*ὄν τε ὀφθήσομαι σοι*; Vulg.: quibus apparebo tibi; apparebo, videndum me: exhibebo; Zorell l. c. p. 398.)

U 26, 24: ... „mnoge te knjige“ ispravnije: ... „mnogo te znanje“ (*πολλά σε γράμματα*; Vulg.: multae te litterae; *γράμμα* scientia; e contextu de scientia quae versatur in S. S. Zorell l. c. p. 113; „premnogo te učenje“ Vimer: Život sv. Pavla p. 202.

U 27, 3: ... „da ga poslužuju“ tačnije: ... „da ga njeguju (... *ἐπιμελείας τρυφεῖν*; Vulg.: ... curam sui agere; jednako Arndt: *ἐπιμελείας τρυφεῖν* alicuius, ut amicorum cura frui, curari, germ. „sich pflegen lassen A. 27, 31. Zorell l. c. p. 209.)

U 27, 5: ... u Listru Licijsku tačno: ... u Miru Licijsku (*εἰς Μύραα τῆς Λυκίας*).

U 27, 10: ... mučno i vrlo pogibeljno tačnije: ... s mukom i velikom štetom (s mnogo muke i nepogode; *μετὰ θβρεως καὶ πολλῆς ζημίας*; cum iniuria! et multo damno; jednako Arndt: *θβροῖς*; met; iniuriae vexationesque per saevitiam tempestatis. *ζημία*, damnum, iactura.) Zorell l. c. p. 578 et 238.

U 28, 14: ... „a zatim“ tačno: ... i tako (*καὶ οὕτως*; Vulg.: et sic;

B. Bilješke.

Što se tiče bilježaka, imade dobrih; no općenito ih je premalo. Zato će dosta toga običnom čitatelju ostati nejasno.

Na str. 1. k r. 1. čitam ovu bilješku: „Ovo rodoslovlje nije rodoslovlje u pravom znamenovanju riječi; nego je to kratka povijest naroda židovskoga“ itd. ... To nije ispravno.

Matej dokazuje odmah na početku, da je Gospodin Isus Krist zakoniti potomak Davidov i Abrahamov; zato i navodi pravo rodoslovlje. Da su se genealogije svećeničke marljivo čuvale razabiremo iz Ezdr. 2, 62. I. Mach. 2. iz izvještaja Josipova.

Budući da je Gospodin dao Davidu preznamenito obećanje o Mesiji, nema sumnje, da se pazilo najvećom točnosti na Davidove descendente. Krasno je to pitanje osvijetlio: Heer, Die Stammbäume Jesu nach Matthäus und Lucas.

Na str. 2: „Rodoslovlja evangjeoska (isp. Luka 3, 23.) ne idu u prvom redu za tim, da dokažu, da je Isus po krvi iz doma Davidova pa tako i potomak njegov“.

Ako nam rodoslovlje Lukino predočuje, kako to solidnim argumentima iz tradicije (Irenej, Justin), razlaže Heer, genealogiju Marijinu, tada Luka svakako hoće istaći, da je Gospodin po krvi iz doma Davidova, pače sin Adamov.

Koja je zapravo temeljna ideja genealogije Isusove kod Luke, odgovara nam sv. Irenej Haer. l. 3. c. 31. „Zašto Luka izvodi genealogiju uzlažeći od Gospodina (Isusa) do Adama i koliko je koljena od Adama do Gospodina. Zato je Luka pokazao, da rodoslovlje, koje od porogjenja Gospodina našega do Adama seže, broji 72 koljena, da spajajući svršetak s početkom izrazi, da je Gospodin sâm sve narode, koji se od Adama raspršali i sve jezike i sav ljudski rod zajedno s Adamom u svojoj osobi kao u jednoj glavi združio (*ἀνακεφαλάλωσεν*). Zato i Adama zove Apoštol typus futuri (*ὅς ἐστιν τύπος τοῦ μέλλοντος* Rim 5, 14.).

Prema tomu misao je rodoslovlja: da je Isus tjelesni život doduše primio od Adama, tjelesnoga praroditelja, no kao duhovni praroditelj; da je Adama i sve svoje djedove za život u Bogu i evangjelje života preporodio.

Isto tako razumijemo, zašto Luka navodi 72 člana u rodoslovlju. Po starokršćanskoj predodžbi 72 bio je broj: svih naroda; Adam, otac svih na-

roda. Isus, 72. potomak Adamov, ergo Spasitelj svih naroda. Irenej upozoruje, da je rodoslovlje izvorno brojilo samo 72 člana. Heer dolazi putem kritičkim do istog rezultata. Josip se kao putativni otac (*ὡς ἐνομιζέτο, ἰωσήφ*) u rodoslovlju ne broji. Isus je sin Marijin, koja se po običaju židovskom u rodoslovlju ne navodi, no navodi se njezin otac Heli; ergo sin Helijev *τοῦ Ἠελί*). Prema tomu Luka navodi očinsko deblo Marijino.

Justin kaže: da je Gospodin tijelom postao od Djevice iz njezinoga roda i da se nazivao sin čovječji, jer se rodio od Marije, koja je potekla od roda Davidova. Ergo stari svjedok tradicije tvrdi, da je Isus po Mariji potomak Davidov. cfr. Heer, l. c.: *Der Marianische Charakter*.

Na str. 2. i 3. bilj. k r. 10. . . . Ali da je Gospodin bio potomak Davidov i po krvi; nije teško razumjeti, koji zna, kako je u Židova bio zakon, da se kći jedinica . . . ne smije udati nego za čovjeka iz svojega plemena⁴). Ovdje treba dodati, da se kći jedinica baštinica imala udati za čovjeka iz svojega plemena.

Na str. 3, r. 17.: „Ovo razdjeljenje nije posve prema povjesnici, nego je učinjeno u tu svrhu, da se čitavo rodoslovlje lakše pamtiti“. Ovo razdjeljenje je sasvim prema povjesnici.

Matej piše evanđelje za pokrštene i nepokrštene židove. A njima je vrijedio kao genealoški dokaz samo register rodoslovni muške descendencije u službeno zajamčenoj i prema tomu jedinjoj pravnoj formi.

Tri kralja krvi Ahabove: Ohozija, Joas i Amazija ne navode se, jer su bili službeno izbrisani (*damnatio memoriae, erasio nominis*⁵).

Na str. 3. i 4. k r. 19.: „U srcu njegovu stane se boriti pravda s ljubavlju“.

Trebalo bi naglasiti, odakle ta borba? Josip poznavajući sveti život Djevice sigurno nije sumnjao o njezinoj nevinosti, zato nije mogao osuditi je. No ne znajući za tajnu začeca, odlučio je, budući pravedan, pustiti.

Na str. 4. k r. 25. bilo bi zgodno u kratko protumačiti mističko značenje riječi „prvenac“ (*πρωτότοκος πάσης κτίσεως* Kol 1, 15.).

Na str. 13. k r. 1. trebalo bi dodati, da nas Gospodin poučio, kako možemo svladati trostruko mamilo grijeha: požudu tijela, očiju i oholosti života.

Na str. 18. k r. 4.: „naslijediti zemlju . . . valja tumačiti alegorički . . .“.

No nije ta slika protumačena . . . Židovi ždrijebom zauzeli kao baštinu obećanu zemlju; krotki steći će baštinu neraspodjivu t. j. kraljevstvo nebesko (*terra viventium*). Zajedno Gospodin ovdje otkriva duhovni karakter kraljevstva mesijanskoga.

Na str. 22. k r. 32. trebalo bi dokazati ukratko, da je valjana ženidba po izvaji Gospodinovoj nerazrješiva.

Na str. 22. k r. 34.: „Ali dokle ima zakona . . . dobri kršćani imaju im se pokoriti“.

Mogao bi tko pomisliti, čemu dakle zakon nalaže prisegu?

Zato treba dodati, da je zakletva katkad potrebna radi nestalnosti, slabosti i pakosti ljudske. Ljudi na žalost lažu i gaze najsvetija obećanja. Zato opravdano traži Crkva i država zakletvu . . . kao garanciju, da će njezini podanici istinu govoriti i svoje obećanje držati.

Na str. 26. u tumačenju „Očenaša“ očekivali bismo poslije dekreta sv. Oca o svakidašnjoj sv. pričesti i lijepe studije P. Bocka: „Die Brotbitte des Vaterunsers“ da bude istaknut u 4. prošnji i euharistički smisao, utvrđen duhom same molitve, kontekstom i izvjavom tolikih sv. Otaca.

No str. 32. k r. 21.: „Ne spasavaju nas po tom razne pobožnosti i duge molitve“.

Mogao bi tko krivo shvatiti: da ne treba mnogo moliti niti mariti za crkvene pobožnosti. Zato trebalo bi reći: ne spasavaju nas samo razne pobožnosti, ako ne bismo vršili Božjih zapovijedi.

Na str. 33. k r. 4. trebalo bi dodati, da je Gospodin zabranjivao često razglasiti njegova čudesa i to zato: da ne bi narod pomislio, da će biti ze-

⁴) Knabenbauer, *Commentarius in evangelium s. Matth.* 45. 46.

⁵) Heer l. c. *Beilage I. Die antike damnatio memoriae.*

maljski Mesija i da nam dade primjer izvanredne poniznosti, kako bismo se u svojem radu uvijek čuvali taštine. II. Cor. 12, 9.

Lijepa je bilješka na str. 39. k r. 15, na str. 40. k r. 16. i 17, na str. 43. k r. 5.

Na str. 46. k r. 34. nejasna je bilješka.

I protivnici viču o slobodi, a misle na raspuštenost. I oni proklamiraju slobodu savjesti, a misle time slobodu bezvjerja te kuju okove ropstva pravim Kristovim pristalicama.

Zato bi jasnije glasila bilješka ovako: Isus je donio na svijet pravi mir, koji stoji u vršenju pravde kršćanske ili evanđeoske. Koji tu pravdu ili zakon evanđeoski vrši, taj je doista slobodan u Kristu, jer ne robuje neurednim strastima... No jer svijet voli raspuštenost nego li stegu, zato ne ljubi evanđelja i napada ga. I tako dolazi do sukoba izmeđju evanđeoske nauke i svijeta. Povod je tomu oštrom sukobu svijet, koji nepravedno i bezbožno hoće, da sinovi Božji njega više slušaju nego li Boga.

Na str. 48. k r. 11. mislim da je Gospodin rečenicom: „a koji je manji u kraljestvo nebeskom, veći je od njega“ upozorio, da je Spasitelj, koji se iza Ivana pojavio (*ὁ δὲ μικρότερος* minor, mlađi) veći od Ivana.

Prema tomu ne poreguju se ovdje St. i Novi zavjet; već Ivan i Spasitelj svijeta. Da Ivan spada u Novi zavjet sudi sv. Toma 2 2ac qu. 174. art. 4 ad 3. terminus legis et initium evangelii. Zar možemo pomisliti, da Ivan, kojeg je Gospodin tako odlikovao, te ga svojim dolaskom posvetio u utrobi majčinoj (Luk. 1, 44.), da čovjek, koji bi poslan da svjedoči za svjetlost, koja obasjava svakoga čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet (Iv. 1, 89.) da čovjek, koji je svoje učenike vodio k Isusu predočujući im Jagnje Božje, koje uzima grijehe svijeta (Iv. 1, 29.); da čovjek, koji je sebe nježno nazvao prijateljem zaručnika (Iv. 3, 29.); da čovjek, za koga sam Gospodin kaže, da bješe svetiljka, koja gori i sja (*ὁ λύχνος ὁ καίόμενος καὶ φάινον*) i kojeg tako slavi u našoj glavi, možemo li pomisliti da taki čovjek, koji je krstio Gospodina, da se ispuni svaka pravda — nije primio od Gospodina sakrament preporoda i obnove t. j. sv. krst (*φωτισμὸν*). Zato opravdano sude Toma Aq. 3 qu. 38. art 6 ad 3, Ćiril Alex i Suarez: da je Gospodin krstio Ivana. Prema tomu Ivan spada u N. Z. cf.: Thoma, Catena aurea in Matth. Evang. p. 214. 215.

Na str. 50. k r. 23. dobro bi bilo da se doda, kako se proroštvo doslovno ispunilo za opomenu naroda.

Na str. 58. k r. 47. sudim, da bi trebalo bolje obraditi pitanje o braći Gospodinovoj, pošto se racionalistički duh u svijetu sve više širi; dakle naznačiti, koja su to braća t. j. rođjaci prema sv. Pismu i tradiciji.

Na str. 60. k r. 11. lijepa je bilješka, zašto je Gospodin govorio u pričama.

Na str. 108. k r. 21. ne bi bilo s gorega, da se istakne, kako je Gospodin divnim odgovom: Podajte dakle cesarevo cesaru i Božje Bogu! učio: da postoje dvije vlasti duhovna i svjetska, kojima se dužan član njegovog kraljevstva pokoravati; no pokoravajući se svjetskoj ne smije kršćanin nikad zaboraviti ni ogriješiti se o zakon Božji, makar bi ga zato svjetska vlast prestupajući svoju kompetanciju kaznila.

Na str. 26. k r. 15.: „Ali na smrt osuditi nijesu smjeli, to je pravo pripadalo samo vlasti svjetovnoj“... Židovi su smjeli osuditi na smrt, te su zaista i Gospodina na smrt osudili, kao nam suglasno potvrđuju evanđeliste. Jedni tumači drže, da nijesu smjeli smrtnu osudu izvršiti, ako je ne potvrdi namjesnik Rimski. No držimo s Belserom, da su mogli i smrtnu osudu izvršiti, ako se radilo o vjerskim prestupcima (Act. Ap. 4, 1.; 8, 1.; 9, 1.; 26., 10.). Josip pripovijeda, da je veliki svećenik Anan po smrti Festovoj, a prije nego li je došao novi prokurator Albin dao smaknuti Jakova mlađeg. To nijesu odobrili Židovi odani zakonu. Zato se i nekoji potužili novome namjesniku, što je Anan izveo svoj čin, a da nije sazvao sine-drija s odobrenjem namjesnika. Dakle Židovi mogli su osuditi na smrt i izvršiti osudu. No izručili su Gospodina Ponciju Pilatu da bude osugljen i smaknut — kao politički zločinac, kao veleizdajnik te kao taki

da se razapne; dok su ga po Mojsijevu zakonu mogli samo kamenovati. Sinedrij je uživao, da Gospodin trpi kao rob sramotnu kazan križa.⁶⁾

Na str. 148. k r. 28.: „Istina ima u Crkvi izdajstva, malodušnosti i slabe vjere, što se to odmah vidi n. pr. u Jude, u Petra, u Tome“. Ne svigla mi se, što se veže Petar i Toma s Judom. Znam, da je g. prevodilac dobro mislio, no trebalo je bolje stilizirati, jer ako je i Petar teško pao, nije nikad zanijekao, da je Isus, spasitelj svijeta; a pogrešku svoju divno je ispravio još onaj čas gorko plačući, a kasnije divnim svojim radom utvrđujući svoju braću u vjeri. — A Toma, ako smo i iznenagjeni promatrajući njegovu sumnju; uživamo slušajući krasnu njegovu ispovijest: Dominus meus et Deus meus. Prema tomu mislim, da bi se moglo zgodnije ovako reći: Istina, ima u Crkvi izdajstva, kao što se to odmah vidi u Jude. Ima malodušnosti i slabe vjere. Gospodin je dopustio, da i odani njegovi učenci n. pr. Petar i Toma oslabe, da se nikad ne smutimo. No Petar i Toma ispravili su zamjernim svojim apoštolskim radom svoju pogrešku. Oni su živjeli, radili i umrli za Gosp. Isusa Krista, za jedinstvo Crkve. Duh Sveti, koji je krijepio Apostole, krijepi i nadalje Apoštolsku Crkvu; podržaje u njoj jedinstvo nauke, liturgije i crkvene vlasti; čini je nepredobivom kraj sve malodušnosti, slabe vjere i izdajstva tolikih. Prema tomu svaki, koji nepristrano i čestito sudi, lako će se uvjeriti, da u njoj živi, radi i pobjeguje Krist.

Sv. evanđjelje po Marku.

Na str. 206. k r. 32.: „Teškoća svakako ostaje“ itd.

Mislim, da bi bilo najzgodnije vjernomu narodu ovako protumačiti: Gospodin govori ovdje kao poslanik Božji. A, poslanik govori samo, što mu je naloženo. Zato je i Gospodin mogao reći kao Božji poslanik, da ne zna ni dana, ni časa, kad će biti sudnji dan t. j. ne zna via communicabili. Otac nebeski hoće, da bude nam taj dan sakrit, kako nam je sakrit i dan smrti, da budemo uvijek spremni.⁷⁾

Sv. evanđjelje po Luki.

Na str. 224. k r. 25.: „...velika je ženi bila sramota, ako nije imala djece“. Trebalo bi ukratko reći, zašto je bila ženi nerotkinji sramota.

Na str. 233. r. 2.: „Sva su ta tumačenja nesigurna, jer se još nije našao siguran način, kako bi se ovaj redak složio s poznatom povijesti“. Sudim, da bi g. prevodilac bolje učinio, da nije uvrstio ovake bilješke. Zar ne bi mogao pomisliti koji čitalac, kako to da nema u tako znamenitom izvještaju sklada izmeđju čitava svjetskih historičara i evanđeliste. Zato bi zgodnije prevodilac učinio, da je upozorio, kako smo dužni nadahnutom piscu vjerovati, ako nam i sam navodi koju istorijsku činjenicu. Ako ne smijem sumnjati o izvaji vjerodostojnih i kritičkih historičara, još manje je dopušteno sumnjati o vjerodostojnosti pisca Bogom nadahnutoga. Međutim ne može se reći, da su sva tumačenja nesigurna (cfr: Innitzer l. c. p. 67—73; Knabenbauer: Commentarius in evangelium secundum Lucam p. 111.—118.; Revue Biblique no 4. 1913. p. 617.618.).

Na str. 235. r. 21.: „Obrezanje je bilo Židovima, što je nama krštenje.“ Zar ne bi tko mogao pomisliti; ergo isti su učinci obrezovanja i krštenja: Drugo je, ako kažem: obrezovanje bilo je slika krštenja. Obrezovanjem postajati su u S. Z. članovi naroda izabranoga; a krštenjem postajemo u N. Z. djeca Božja i baštinici kraljevstva nebeskoga.

Na str. 238. k r. 49. treba istaknuti glavnu misao, a ta je: ja sam došao na svijet i živim, kako hoće moj Otac, a on je htio, da ostanem u hramu. Prema tomu svaki ljudski obzir treba podrediti volji Božjoj.

Na str. 286. k r. 28. trebalo bi dodati: Zato jest majka moja blažena, jer uvijek najsavjesnije vrši volju Božju (ecce ancilla Domini itd.)

⁶⁾ Belser: Die Geschichte des Leidens und Sterbens der Auferstehung und Himmelfahrt des Herrn 1913. S. 30. Das erste Verhör Jesu vor Pilatus p. 340—47.

⁷⁾ Knabenbauer; Commentarius in Evag sec. Marcum p. 357.

Na str. 290. k r. 14. trebalo bi dodati: prema tomu Gospodin nije osudio privatni imutak, već upozorio, da svaki dobro, pravedno s njim upravlja čineći, koliko je moguće, djela milosrgja, da ne bi radi tvrdoće srca, pohlepe ili prevelikog uživanja došao u pakao. (Opaki bogataš; bogatun i siromašni Lazar itd.)

Na str. 294. k r. 50. trebalo bi ukratko navesti razloge, s kojih se Gospodin plašio svoje muke i poniženja.

Na str. 302. r. 26.: „Mrziti jest oštra riječ, koja ovdje znači ljubiti manje.“

Dopuštamo, da je oštra riječ. No kad ju je Gospodin upotrijebio, sasvim je opravdana. Zato bilo bi zgodnije protumačiti tu riječ, kako ju je tumačio Grgur Veliki vjernomu narodu mrziti znači: (Homilia 37 in Ev.) da prijatelje spasa našega ljubimo, a da se od neprijatelja, bili nam i najbliži rođaci i znanci odvrćamo, jer smo dužni bježati svaku priliku grijeha.

Na str. 307. k r. 16. trebalo bi nešto opširnije protumačiti parabolu „o nepravednom upravitelju.“

Kao što sinovi ovoga svijeta, prijatelji gjavla ne zaziru ni od nedopusštenih stvari kao: nepravde, lihve, laži itd., da im ovdje dobro bude, tako neka sinovi svjetlosti nastoje ustrajno i odlučno: držeći se djela pravde i milosrgja zavrijediti vječno blaženstvo. Prema tomu promatrajući neumorni rad „sinova zloga“ u zlu, neka „sinovi svjetlosti“ neumorno mudro i razborito rade za vječna dobra.

Sveto evangjelje po Ivanu.

Na str. 354. k r. 29. bilo bi zgodno dodati, da Ivan Krstitelj, taj angjeo pustinje, nije mogao naći ljepše ime, da označi zadaću gosp. Isusa Krista, Spasitelja svijeta.

Na str. 366. k r. 20. trebalo bi dodati, da Gospodin označuje, kako će žrtve S. Z., koje su bile sjena buduće žrtve, zamjeniti nova najdostojnija žrtva, koja će se prikazivati na svakom mjestu i njom najistinitije slaviti Bog.⁹⁾

Na str. 367. k r. 27. bilo bi zgodno dodati, da se učenici divili blagosti Spasiteljevoj, koji ne prezire ženski spol poput rabina, već je blag prema svima.

Na str. 378. k. r. 32. trebalo bi nešto više protumačiti, da je Gospodin obećao, da će zaista stvarno i bivstveno biti nazočan u Presv. oltarskom sakramentu.

Na str. 405. k r. 33: „Isus se zgrozi videći, gdje neki od onih Židova plaču pretvarajući se i bez ikakva čuvstva, kao komedijaši.“ Čudim se, kako je to mogao izvesti prevodilac iz konteksta: Kaki su god bili ti Židovi, ne možemo reći da su komedijali na grobu Lazarovu. Gospodin se zgrozi, promatrajući, kolike boli uzrokuje smrt; uzrujava se, promatrajući zlobu ubojice ljudi od početka gjavla, čijom zavisti dogje smrt na svijet, žalosti se radi grijeha, koji vode k smrti (*τὰ γὰρ ὀφθίμια τῆς ἀμαρτίας θάνατος* Rom. 6., 23.) itd.⁹⁾

Na str. 414. k. r. 1. moglo bi se dodati, da je Gospodin najsjajnije zasnjeđočio ljubav na posljednoj večeri, što je naredio Presv. oltarski sakramenat, da ostane uvijek s nama. Belsler drži, da Ivan rečenicom: do kraja ih je ljubio misli na Presv. euharistiju kao vrhunac Božanske ljubavi. Jer kaošto je perući noge zasnjeđočio svoju izvanrednu poniznost i upozorio učenike na čistoću, kojom treba pristupati k oltaru Božjem, tako je u euharistiji dao nam zalag najveće ljubavi i mira (sacramentum unitatis et pacis: Belsler l. c. p. 175; p. 211. 212). Značajno je što i sv. evangjelje na Veliki Četvrtak počinje s našim verzom. Dobro bi učinio g. prevodilac da je malko opširnije protumačio oprosnu bjesedu Isusovu, osobito Isusovu molitvu ili molitvu velikog svećenika N. Z.

⁹⁾ Knabenbauer Comm. in Joan p. 184.

⁹⁾ Knabenbauer l. c. p. 372.

Cfr. Dr. Krogh-Tonning, *Erinnerungen eines Konvertiten* XII. Einheit p. 264.—292; Dr. Spencer Jones: *England und der heilige Stuhl*. Zweites Kapitel. Die Einheit p. 47.—51.)

Djela apoštolska.

Na str. 471. k r. 3., zgodno bi bilo dodati, da je Gospodin zato oštro kaznio Ananiju i Safiru, da pouči, kako kršćani treba nada sve da ljube istinu, jer su učenici Onoga, koji je Istina, pa zato mrzi svaku laž.

Na str. 485. k r. 57.: „Onaj Savao, koji je posljiše postao Pavao.“ Savao se kao rimski gragjanin od poroda zvao i Pavao.

Na str. 526. k r. 29., ne bi bilo zgoroga malo opširnije protumačiti znameniti govor Pavlov na areopagu.

Na str. 545. k r. 23. . . „Svetac je držao za dobro da učini volju tih kršćana, premda se to nije slagalo s njegovim idejama.“

Mogao bi tko reći, a zašto se on tada akomodirao želji Jerusalemskih kršćana, ako se to nije slagalo s njegovim mišljenjem? Pavao držao se načela *per omnia omnibus placere* (I. Cor. 10, 33.), dok se to nije protivilo zakonu Božjem. Zato poštujući Židovske svetinje i da ih ne smuti (Rim. 14; I. Cor. 10, 28. 29.) pristao je na želju svoje Židovske braće.

Dr. Franjo Zagoda.

Dr. Mihajlo Lanović: Zbirka matičnih propisa. Dopunidbeni svezak. Trošak i naklada Vlade. Zagreb 1913. str. XXII. + 240.

Kako sam naslov odaje, nadopunjuje ovo djelo „Zbirku mat. propisa“ Dr. M. Lanovića izdanu g. 1908. Pisac je gragju marno sabrao i sustavno poredao. Kao vladinom perovogji bila su mu vrela većinom pri ruci. Svezak ovaj uz prijašnji dobro će poslužiti u praksi i našim dušobrižnicima u službi voditelja matica, tim više što je jedini postojeći priručnik naših matičnih propisa. Pregled sadržaja (V.—VIII.) stvarno abecedno kazalo (XIV.—XXI.) dopunidbenog sveska i vremensko kazalo (219—248) za oba sveska olakoćuje u velike koli porabu dopunidbenog sveska toli cijele zbirke.

Neke stvarne primjedbe moramo ipak da kažemo. U dopunidbenom svesku (jednako kao i u prvom) ističe se i naglasuje uporno isključiva nadležnost državne vlasti na uredjenje institucije matičnih knjiga, i u savezu s tim isključiva nadležnost iste vlasti, koli u pogledu naknadnih promjena, nadopunjaka itd., toli u pogledu rasprava vogjenih u tu svrhu (str. 5.). Kadgod čitasmu ovako napadno isticane i naglasivanje isključive nadležnosti državne vlasti, uvijek nam se namećala misao, da se tim nastoji pokriti dobro osjećanu slabost vlastite pozicije.

Matrice su naše prvobitno čisto crkvena uredba. Kad se kasnije država s njome okoristila, te im dala značaj

uredbe državne, nisu one time izgubile prvobitni svoj značaj, niti su promijenile vlasnika, već su uz crkveni svoj značaj zadobile i državni, pak danas služe potrebama i svrsi jedne i druge vlasti. Već zato ne može načelno biti govora o isključivoj nadležnosti jedne ili druge vlasti, osim ako se isključiva nadležnost jedne i druge ograniči na područje dotične vlasti. U praksi može se spomenuti dvostruki značaj matica održati samo onda, ako redovito obje vlasti sporazumno postupaju, a u slučajevima, gdje radi načelnih razloga ne mogu sporazumno postupati, ako je svakoj prosto, da svoje stanovište u maticama izrazi. Inače se ne mogu uzdržati zajedničke maticе, već će se razderati, ako svaka vlast na svoju stranu poteže. Istina je, da i stariji i noviji državni propisi naglasuju isključivu nadležnost države. Što se tiče propisa izdanih prije konkordata, to su konkordatom (Cl. 34. 35.) izgubiti valjanost, u koliko diraju u gore spomenuto pravo i vlast crkve. Kasnijim pako državnim propisima manjka značaj zakona, pošto su samo naredbe, a te nisu kadre da promijene zakonsko pravno stanje matica, kakovo je konkordatom (zakonom) obnovljeno.

Dr. M. Lanović uporalvja na brakove, što ih inozemci katolici (u nas ili u inozemstvu) sklapaju, posve općenito načelo „*locus regit actum*“ (str. 167.). Na osobnu i djelotvornu njihovu sposobnost uporalvja opet posve općenito § 34. o. g. z. odnosno ustanove I. haške konvencije o ženidbenom pravu